

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תקצ"ד | פרשת בשלה | תשפ"ד | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

פניני הלכה

האם ירק הגדל בבית שאן חייב בתרומות ומעשרות

איתא בחולין (ו. העיד ר' יהושע בן זורו בן חמי של ר"מ לפני רבי על ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן (פרש"י ולא עישר), והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו (פרש"י לאכול ירק שלה ופירות האילן בטבלו). אמרו לו מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור אתה תנהג בו היתר. א"ל מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו. מתקיף לה יהודה בריה דרבי שמעון בן פוי ומי איכא למאן דאמר דבית שאן לאו מא"י היא והכתוב (שופטים א. כ"ה) ולא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנוניה ואת תענך ואת בנוניה (פרש"י אלא הניחם למס עובד ויושבים ביניהם). אישתמיטתיה הא דאמר ר' משעון בן אליקים משום ר"א בן פדת שאמר משום ר"א בן שמוע הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית.

ובירושלמי פ"ב דמאי (ה"א) איתא ר' חייא בשם ר' יוחנן רבי התיר בית שאן מפי יהושע בן זורו בן חמי של רבי מאיר שאמר אני ראיתי את ר' מאיר לוקח ירק מן הגינה בשביעית והתיר את כולה (ובהגהות הגר"א מחק מילת שביעית). רבי התיר בית שאן, רבי התיר קיסרין, רבי התיר בית גוברין, רבי התיר כפר צמח. והנה **ברש"י** בחולין פ"ב דמאי דאמר רבי אלא בירקות ופירות האילן, דס"ל דלוקח מעשר דגן נוהג בחו"ל מדרבנן הואיל ובארץ מדאורייתא, אבל מעשר ירק דבארץ גופיה דרבנן, לא גזרו מידי בחוץ לארץ.

ובתוס' שם (ד"ה והתיר רב) פ"ב משמיה דר"ת דהגמ' לא איירי אלא בדמאי דאיתו נוהג בחו"ל, אבל ודאי טבל חייב בכל מקום. וכ"כ **בריטב"א** שם. אולם **הרמב"ם** בפ"א מהל' תרומות (ה"ה) כתב - כל שהחזיקו בו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה, כיון שגלו בטלה קדושתו, שקדושה ראשונה לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא. כיון שעלו בני ישראל מהגולה והחזיקו במקצת הארץ קדושה קדושה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבא, והניחו אותן המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. ורבינו הקדוש התיר בית שאן באותן המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל, והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות.

ובחשנות **הראב"ד** שם כתב - א"א לא התיר רבי אלא מעשר ירק ופירות האילן שהן מדרבנן אף בא"י. ע"כ. (והיינו כפרש"י הנוכח). והרמב"ם דלא חילק בין מעשר ירק למעשר דגן, י"ל דס"ל דאין משמע מסתמיות הסוגיא לחלק בין ירק למעשר דגן. וכ"כ לבאר **בכ"מ** (שם) דמפסא דלישנא דהתיר רבי את בית שאן ולא מפליג משמע שהתיר הכל. וכתב עוד ד"ל דהרמב"ם אזיל לשיטתיה דס"ל דהתרומה בזה"י אפי' במקום שהחזיקו עולי בבל ואפי' בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהם, שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י ובזמן שהיו כל ישראל שם. וה"ה במעשרות שאין חייבים עליהן בזה"י אלא מדבריהם כתרומה, וכמ"ש בסוף פ"א. וכ"כ **ברדב"ז** (שם).

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם יש לחוש בפירות שבשוק משום ערלה

א. איסור ערלה. ב. זיל בתר רובא בערלה / ספק ספקא. ג. כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ד. לשאל מהיכן פירש / פירש ע"י מומר. ה. חשש ערלה בסתם פירות. ו. אין ודאות שיש עצי ערלה / אינו ידוע איזה עץ הוא ערלה. ז. ידוע לאחרים שיש שם עצי ערלה. ח. נודע האיסור אחר שפירש.

א. איסור ערלה
איתא בקידושין (לט) אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ערלה בחו"ל הלי"מ, א"ל ר' זירא לר' אסי והא תנן ספק ערלה באר"י אסור ובסוריא מותר בחו"ל יורד ולוקט וכו', א"ל אימא כך נאמרה ספיקה מותר ודאה אסור. וכן נקט **הרמב"ם** (מא"א פ"ה ה"י) שבאר"י ערלה נוהג מה"ת ובחו"ל הוא מה"מ. ומסתמת דבריו משמע שהדין כן אף בזה"י. וכן דעת **המהרי"ט** (ח"א ס"ה כה). אולם **הסמ"ק** (מצוה רט) כת' שערלה בזה"י הלי"מ אף באר"י וספקו מותר. ודעת **המל"מ** (שם ה"יא) שערלה בזה"י נוהגת מדרבנן וספקו לקולא. **השו"ע** (יו"ד ס"י רצ"ד סעי' ח - ט) פסק דספק ערלה באר"י אסור, ובחו"ל מותר. וביאר **הש"ך** (סי' ק"ט) דאע"פ שהוא הלי"מ ובכל הלי"מ קיי"ל ספיקא אסור כמו בשל תורה, מ"מ הלי"מ שבכאן כך נאמרה שספיקו יהא מותר. וכת' **המנ"ח** (מצוה רמו אות ה) דנר' **מהר"ן** בקדושין שאף ספק קבוע ואפי' רוב איסור, מותר, וכן ס"י, הוא בכלל ההלכה דספק ערלה לקולא. **והחזו"א** (ד"ני ערלה אות ה) כת' דערלת אר"י בזה"י דינו כבזמן הבית, וי"א דבזה"י ספיקו מותר מה"ת, אבל אסור מדרבנן, ע"כ.

ב. זיל בתר רובא בערלה / ספק ספקא
ועי' **ברדב"ז** (ח"א ס"י תקפ) שנקט דאמרין כל דפריש מרובא פריש באיסור ערלה. וכן מבואר ב**שו"ע** (יו"ד ס"י רצ"ד סעי' ז) דלא **החכ"ל** (ח"א יו"ד ס"י קד) שדן שבערלה וכלאי הכרם שאינם בטלים ברוב אלא במאתים דלמא לא מהני בהו רובא, וכת' **שמהרשד"ם** (ס"י קצ"ג) **והמבי"ט** (ס"י קכ"ו) משמע דמהני. אלא שבמ"ן פרי שבבב"ד שיש מיעוט המצוי של ערלה, י"ל דלא אלוזין בתר רובא, כמו שמצינו בענין טריפות. אלא שלפי מש"כ **בדובב מישירים** (ח"ב ס"י כח) דמיעוט המצוי שאינו בא ממילא אלא תלי מעשה לא חיי' לו, י"ל דאין לחוש אף למיעוט המצוי. **ובדרך אמונה** (מע"ש פתיחה צ"ה"ל אות מה) כת' דהיכן דאיכא משום מיעוט המצוי לכאוי' יש להחמיר. ועי' מש"כ בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון ר"צ. ועי' **ברדב"ז** שם שכת' בענין פירות אר"י דרוב פירות הארץ הזאת הם בספק אם הם ערלה ובפרט הענבים והיוצא מהן דמותרים, משום שיש כאן ס"י, ספק הם מכרם שיש בו נטיעות ערלה, ספק מעלמא, ואפי' תימא מאותו הכרם ספק מהנטיעות החדשות ספק מהזקנות, ע"כ. וכן הביא **המנח"א** (ח"י צ"ו ד"ה והעולה מכל הני"ט).

ג. כל קבוע כמחצה על מחצה דמי
אלא דהיכן ששוקט בתוך שדה, פרדס או כרם, יש לדון דאסור משום דכל קבוע כמחצה על מחצה, וספקו לחומרא בערלת אר"י, כדאיתא **בכתובות** (טו.) דט' חנויות מוכרות בשר שחוטה, וא' מוכרת בשר נבילה, ולקח מא' מהן ואין ידוע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור, שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא בשוק, או ביד עכו"ם, מותר, דכל דפריש מרובא פריש. וכן פסקו **הטו"ע** (יו"ד ס"י ק"י סעי' א.) ועי' **בסמ"ג** (ל"ת קמ - קמא) שקבוע שמבורר מקומו הוא מה"ת. ועי' **בפסחים** (ט.) דאמרו תשע ציבורין של מצה ואי' של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעין אי מצה שקל אי חמץ שקל, היינו תשע חנויות, פירש ואתא עכבר ושקל היינו תשע חנויות כו' ולקח מא' מהן ואינו ידוע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב. וכת' **תוס'** (שם ד"ה היינו וחולין צה. ד"ה ובנמצא) דמייירי כשראינו שהעכבר לקח דכיון דנולד הספק במקום הקביעות הוי כחא דתשע חנויות. וכ"כ **הרשב"א** (תוה"א ב"ד ש"ב מעמ"ל.) **והר"ן** (חולין ל: ברי"ף ד"ה ובנמצא). וכן פסק **הרמ"א** (יו"ד ס"י ק"י סעי' א) דדוקא אם לא פירש לפנינו אמרינן כל דפריש.

וכת' **הר"ן** (שם) דמדאוי' מיקרי קבוע רק במקום קביעותו **וחכמים גזרו בשראוהו פורש מן הקבוע גזרה שמא יקח מן הקבוע**, ע"כ. וכן משמע **מהרשב"א** (שם) שהרי הוהוה דין בשר שפירש וחתיכה הראויה להתכבד שאינה בטילה מדרבנן. אולם **בתוס'** (זבחים ע: ד"ה ונכביעה) מבואר דהוא מה"ת. **והש"ך** (סי' כו) צירף דעת הר"ן. **והחכ"א** (כלל ס"א אות א) לא הכריע. **ד. לשאל מהיכן פירש / פירש ע"י מומר**
כת' **הרוקח** (ס"י תפ) שאם נמצא בשר על הארץ או ביד גוי או קטן, אזלינן בתר רובא, שלא נולד לנו הספק עד לאחר שפירש. אבל אם בפנינו נפל על הארץ או לקח כותי משם ולא הכרנו מאיזה מקום לקח, אז אסור מה"ת, דזהו כמו לקח ישראל גדול ואינו יודע מאיזה מקום לקח, ע"כ. והביאו **הש"ך** (ס"י ק"י ס"ק יח). ומבואר שאם נמצא ביד עכו"ם או קטן חשיב פירש ואזלינן בתר רובא, א"כ הישראל ראה כשפירשו. וכת' **הפ"ח** (ס"י טו) שקטן צריך הוה כגדול. ועי' **בפמ"ג** (ש"ד ס"ק יח) שכת' דאם נמצא ביד גוי או קטן חרף אין אנו מחוייבין לשאל אותם, משא"כ אם נמצא ביד ישראל גדול כי איכא לבדוריק, ואם שאל את הגוי ואמר שהוא טריפה צ"ע אם הוא נאמן, ע"כ. **והי"ד יהודה** (פתי"א ס"ק טו) כת' שמומר כיון שאין לו אמונות דינו כמו עכו"ם. וכן נקט **החזו"א** (מעשרות ס"ז ס"ק טו). וכן פסק **במנח"ש** (ח"א ס"י ע"א אות יב). ועי' להלן.

ה. חשש ערלה בכתב פירות
כת' **הב"י** **בבדק הבית** (יו"ד ס"י רצ"ד) דאיכא דלמידק האיך הדרים באר"י מותרים לאכול ענבים ולשתות יין שהרי ספק ערלה באר"י אסור, ומברך ומרכיב בערלה אסור כרבנן דפליגי אראב"י וערלה א"י בשל עכו"ם אסורה. ויישב ע"פ הא דתנן **בערלה** (מ"ה) הובא **גביטין** (ג:) דנטיעה על ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות הרי זה לא ליקוט ואם ליקט יעלו בא' ומאתיים ובלבד שלא יתכוון ללקוט, רבי יוסי אומר אף יתכוון ללקוט ועולה בא' ומאתיים והלכה כרבי יוסי. וכן פסקו **הרמב"ם** (מא"א פ"ה ה"כ"ה), ועפ"ז יש להתיר דמסתמא לנטיעה א' של ערלה יש מאתיים של היתר. ועוד יש להתיר מטעם אחר משום דקודם שיעברו שני ערלה אינם עושים פירות ואם עושים הם דקים וקלושים שאינם ראויים לעשות מהן יין, אך למברכיכם אם אינם פוסקים אותם מאביהם עד שם נפסקים מאליהם ואז ודאי עושה יין טוב צריכים אנו לטעם ראשון. **ובשו"ע** (ע"י יז) כת' שאע"פ שמנהג עובדי אדמה להבריק גפנים בכל שנה, מותר לשתות יין מגפני העכו"ם, דספק ערלה מותר. ואפי' כרכמים שישראל כו' מותר, משום דמברך ומרכיב א"י חייב בערלה אלא בארץ, אבל לא בחו"ל, ויש למצוא היתר גם לבני אר"י בין של כרמי העכו"ם, משום דרבא דגפנים לאו ערלה נינהו. ואפי' כרכמים שידוע ודאי שיש בהם ערלה, יש להתירה משום דקודם שיעברו עליה שני ערלה אינם עושים פירות, ואם עושים, הם דקים וקלושים שאינם ראויים לעשות מהן יין, ע"כ. ועי' **בחזו"א** (ערלה ס"י יב ס"ק ו' ד"ני ערלה אות מה) שכת' דאם הנכרי מביא למכור הו"ל פירש, מיהו כשנוטל מן הכרם [או שהנכרי לוקט בפניו ונותן לו] אז צריך מאתיים, וסתמא איכא מאתיים, וכונת **הב"י** להתיר לישראל ללקוט. ואף בישראל חשוד אסור ללקוט מכרמו או אף באיכא מאתיים כיון דישאל מכיר את הערלה, והדבר צריך הכרע, ומיהו י"ל דמשום קנסא, אין ליקח מן החשוד כל דבר שיש בו זיקת ערלה, וכדנתן **בבכורות** (כט.) לענין שביעית, ואפשר דערלה מירי לאינשי ולא קנסו, וצ"ע. ע"כ.

ו. אין ודאות שיש עצי ערלה / אינו ידוע איזה עץ הוא ערלה
והיכן שאינו ודאי שיש עצי ערלה לא הוי קבוע, כמבואר **ברשב"א** (תוה"א ב"ד ש"ב מעמ"ל.) דלא אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה אלא בשיש שם ודאי טרפה או איתחזק איסורא. וכן פסק **הט"ו** (או"ח ס"י תרה ס"ד ד.) וכן נקט **התשורת שי** (מה"ת ס"י קד). ועיי"ש **ברשב"א** שכת' דבטי' חנויות ובא' מהם יש טרפה ולא ידוע באיזה, אין בזה משום כל קבוע. ופירש **הב"י** (יו"ד ס"י ק"י ד"ה גמ"ש) דכשלקח ולא נודע מהיכן לקח אמרינן דלמא מהמוכרת טריפה לקח כי האיסור קבוע וניכר במקומו ואינו בטל, אבל הכא שידוע שלא לקח מחנות המוכרת טריפה הניכרת אלא שבמקולין נתערבו בו חתיכות הטריפה עם חתיכות הכשרה לית לן בה. אולם דעת **הטור** (יו"ד ס"י ק"ה) דאף ככה"ג אמרינן דהוי קבוע, ודאי שכן דעת **הרא"ש**. **והמהרש"ל** (פ"י ס"י כה) הקשה דלא שייך קבוע אלא כשהאיסור ניכר במקומו. **והדריש"ה** (ד"ה פירש דהכי מייירי חתומין הרבה ואין ידוע באיזה מקולין האיסור. וכן נקט **הש"ך** (ס"י ד"י ס"ק יב). אבל **הפ"ח** (סי' יח) נקט דאבל דבכה"ג לא הוי קבוע כלל.

דעת ה"ר"ש מקינון (ספר הכריתות ס"י קצט וס"י ה) דלא מקרי קבוע כל שלא נודע האיטור במקום, דאליכ למה לא יאסור כל העולם מלזרוע ולחרוש שמה נחל איתן הוא. והביאו **מנחת יעקב** (ככל מג אות לח ומו) **והפ"ח** (ס"יק יג וס"יק כב). ועיי' **בפמ"א** בפתיחה לסימן קי"ז (לזרוע ולחרוש שמה נחל איתן הוא. ודחה הר"ש ד"י"ל **הרב"ש** (רוצח פ"ט) דנחל איתן היינו ששופך בחוזקו, ובי"כ אין אותו מקום ראו לזריעה וליכא חששא. ועיי"ש במסיק שבהפס"מ יש לצדד דתערובות חנויות הוה קביעות דרבנן ולא דא"ו. **ובשפתי דעת** (ס"יק יז) סתם דהוי קביעות דרבנן. **והחכ"א** (ככל סג אות א ואות ג) צירף דעת המקילין דהוי דרבנן. **והפלתי** (ס"יק יג) רצה לתלות זאת במח' ראשונים. ועיי' עוד **בחו"ד** (ס"יק ג).

והנה בענין קריאת המגילה פסק ה**שו"ע** (סי' תרפ"ט סעי' ד) דכרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו, קורין בי"ד ובט"ו ובליליהון, ולא יברך כי אם בי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם. וכת' ה**א"ר** (אות ה) בשם **דרך תמים** (להגיה הרי"ף ד"ף ט"ש) דלא אמרינן כל קבוע ככה"ג כי רק כגון ט' חנויות וכו', שנתברר לחנות שמוכר שחוטה ולחנות שמוכר נבילה, ונפל הספק בהם עצמם שלקח מא' מהם ואינו יודע מאיזה מהם לקח, אבל אם היה ט' חנויות בעולם מוכרין נבלה דבית וא' מוכרת שחוטה דאית ונחנת אחרת מוכרת בשר ואין או' יודעינן אם מוכרת נבלה או שחוטה, לא נדון אותן בתר קבוע אלא בתר רובא דעלמא, ע"כ. ומבואר דס"ל כה"ר"ש מקינון. **והפמ"ג** (א"א"א ס"יק ז) הביא דברי ה**א"ר** וכת' דיראה דקבוע דין תורה דוקא כשהאיטור ניכר במקומו, משא"כ זה, ואתי שפיר קושית ה**ר"ש מקינון הנ"ל**, **ומהר"ן** (שם ב. ד"ה ולענין) משמע שמסופק אי זה הוה קבוע, דכתב "ואם תמצא לומר ספק שקול הוא", היינו קבוע, וצ"ע, ע"כ. ועיי"ש (שם א"א"א סס"יק ג) שמשמע דס"ל למעשה **כהא"ר**. **והפ"ח** (שם ס"יק ד) מצדד דלא חשיב קבוע כה"ג. **ובערוה"ש** (אות ג) הסכים **להא"ר**. ועיי' **בר"ן** (עיי' ריש פרק כל הצלמים) בשם **הרמב"ן**, **בשער המלך** (מגלה פ"א הי"א ומקואות פ"י כלל ד), **בבית שלמה** (יו"ד ח"ב סס"י ר"ט) **ובתורת חסד** (ס"י לח אות ט). ולפ"י יוצא שהנמצא במקום שיש עצי פרי ולא ידוע היכן העצי ערלה י"ל דאזלינן בתר רובא.

ז. ידוע לאחרי שיש שם עצי ערלה

ועיי' **ברמ"א** (יו"ד סי' קיד סעי' ט) שכת' שאסור לקחת מעכו"ם כבשים שהדרך הוא שלפעמים נותנים בהם יין, ואם ידוע שמקצת אינם יהודים ודאי נותנים בו יין ומקצתן אינן נותנים, הולכין בו אחר הרוב, אבל אסור לקחת בביתו דהו"ל קבוע, עיי"ש. ופירש **הפלתי** (סס"יק יג) דעיי"כ מיירי שישראל ראה שאינו יהודי נותן בו יין, דאליכ מנא ליה שאינו יהודי נתן בו ודאי יין, הא אינו רואה, אלא צ"ל שראה ישראל המעשה והלך לו, ואי"כ אף לדידן לא מנכר האיטור, מ"מ כיון דיש ישראל היודע רק אינו לפנינו מ"מ **לענין קבוע מנכר האיטור קרינן ליה דעכ"פ ישראל יודע**, ע"כ. וכן נקט ה**פר"ת** (ס"י ו). וכן דעת ה**פמ"ג** (שי"ד ס"יק יד חקירה ג), וכת' שכן מבואר **במשמרת הבית** (בי"ד ש"יב כ"ט ע"ג) **ובפ"ח** (ס"יק יג), וכן דעת **הבינת אדם** (שער הקבוע ס"י ג) זולת במילתא שכיכול להיות שלא יתגלה לעולם, **והיד דהויה** (בי"ד ס"א קצר ס"יק כט) כת' שבדיעבד שלא יבוא לדיד הכרה צ"ע.

אמנם ה**חו"ד** (ביאורים ס"יק ו) ס"ל דכל זמן שאין אצלו איטור והיתר ידועין במקומן בשעת לידת הספק או אחי"כ לא הוי קבוע. **והבית יצחק** (שער הקבוע ס"י א) מסיק דהוא ספיקא דדינא. והכרעת ה**חזו"א** (יו"ד סי' לו ס"יק כה) **כהחו"ד** וביאר כוונתו דלא מקרי ידיעה אחי"כ יש ידיעה כאן במקומו ולא ביש ידיעה בעיר אחרת (ומ"מ בלקח מן הקבוע והולך למקום אחר אע"ג דהשתא א"א לו לעמוד עליו אסור). ועיי"ש (ס"יק יג) שכת' דמ"מ קשה להגדיר הדבר בדיוק, שאם נעשה הדבר ע"י א' ויצא מן העיר מהו, אם דעתו לחזור מהו, אם אפשר לשלח שליח אליו מהו, יש א' בעיר ואינו יודע מי הוא מהו, ומ"מ אם היודע אינו ידוע לו כלל ודאי אינו קבוע וכמשי"כ החו"ד, ע"כ. **והדרך אמונה** (מע"ש פתיחה צ"ה"ל אות מה) כת' שלמעשה ה**חזו"א** הורה להקל בלוקח מן החשוך לילך אחר הרוב אלא שאם אפשר לברר בקל אין להקל. ולפ"יו בותר לקנות פירות מהשוק אע"פ שיש בעלי שדות היודעים איזה עצים ופירות הם ערלה, דכיון שאינם לפנינו ואין לדידנו לברר בקל אמרינן כל דפרש. ועיי' עוד **בחזו"א** (יו"ד סי' לו ס"יק יג ד"ה תשע חנויות) שכת' שחנויות המוכרין בשר שחוטה וא' בשר נבילה, ומצא בשר ביד מומר אוכל נבלות כו', נר' דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, ואע"ג שהמומר לקח מן הקבוע מ"מ לא נאסר מדין לקח מן הקבוע שהרי המומר ידע ממי לקח והספק נולד בפירש ואזלינן בתר רובא, ע"כ. **והמנח"א** (שם ד"ה אמנם לעני"ד נראה) כוון לדעת החזו"א.

ה. נודע האיטור אחר שפירש

וכת' ה**ר"ן** (חולין לג: ברי"ף ד"ה ספקו) בשם **תוס'** דלא מיקרי קבוע אלא כשהיה האיטור נודע קודם שלקח, אבל אם לא נודע האיטור בשעה שלקח ואע"פ שלאחר שלקח נתגלה האיטור ונעשה קבוע לא אמרינן ביה דליהוי קבוע למפרע, דדין קבוע שיהא כמחצה על מחצה חדוש הוא ועיי' לך בו אלא משעת חידושו ואילך כלומר משנעשה קבוע אבל למפרע לא, ע"כ.

והרשב"א (תהו"א ב"ד ש"ה) כת' דלפי מש"כ **הרבנו יצחק** דגזרו שמה יקח מן הקבוע היכן דאין מקומו ניכר אבל היכא דמקום האיטור נודע וניכר לא חיי' שיקח מן האיטור דלאו ברשיעי עסקינן, י"ל דאף בגוונא שלא נודע עד שפירשה אפ"ה אסורה גזירה שמה יקח מן הקבוע הואיל ולא נודעו חתיכות הטרפה בין חתיכות ההיתר. וכן גם דעת ה**ר"ש**. אבל ה**רשב"א** כת' דשרי ככה"ג דכשבא לאלו הספק בפורש בא להן וכל דפריש מרובא פריש. **והבדק הבית** (שם) דחה דבריו. **ובמשמרת הבית** (שם) דחה דחיותו. אלא דמש"כ אליבא דר"י דהחתיכות נאסרות למפרע לכאורה יש לדחות דכיון שקנה בשעה שלא נודע התערובת אע"פ שהאיטור אינו ניכר לא גזרו "שמה יקח מן הקבוע" דבכה"ג לא גזרו שהרי בהיתר גמור עשה. וכן מבואר **ברא"ש** (ככל סג אות י"ד ד"ה נ"ה) דאע"פ דפסק כסברת ר"י דכל שאינו ניכר גזרינן שמה יקח מן הקבוע מ"מ כתב דכל מה שלקחו לפני שנודע התערובת שרי. וכן פסק ה**שו"ע** (יו"ד סי' קט סעי' ה) דאם כבר לקח ושוב נולד הספק ליכא משום גזרה דכל מן הקבוע. וכן נקט ה**ש"ך** (ס"יק לג). אולם ה**גר"א** (ליקוט אות יב) פסק כר"י וכהבנת ה**רשב"א** אליביה דלא **כהרא"ש**.

ועיי' **בש"ך** (ס"יק יז) שכת' דעד כאן לא פליגי ה**רשב"א** **והבדק הבית** אלא בקבוע מדרבנן, דס"ל להרשב"א דדוקא כשנולד ספק טרפה במקולין כגון שנתערב טרפה חה"ל בין הכשרות או אפי' ודאי טרפה ולא נודע אלא עד אחר שלקח ויש ספק אם היתה הודאי טרפה במקולין זו שלקח, אבל מ"מ יודע הוא מאיזה מקולין לקח, נמצא דאין הספק מצד ברירת החנויות אלא שאינו יודע אם לקח מן הכשרה או מן הטרפה. ואי"כ כיון שלקח קודם שנמצאת הטרפה לא אזלינן בתר האי שעתא אלא בתר השעתא דהוי פירש ממילא ושרי, אבל היכן דנודע למפרע שחנות א' היה טרפה דהוי קבוע מה"ת גם ה**רשב"א** מודה לדברי ה**רא"ה** דאמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ע"כ. וכן נקט ה**ט"ז** (ס"יק ה).

והחו"ד (ס"יק ג ד"ה וצריך לומר) כת' **דהרא"ה** **והרשב"א** מודו במקום דאיכא ספק מהיכן לקח והתברר שבא' מהחנויות איכא טרפה אסור אף למפרע. וכן היכן שידע מאיזה לקח ושכח ונודע אחי"כ שיש טריפה אסור אף למפרע כיון דהספק הראשון נולד במקום הקביעות היה מחשב להחנות כמחצה על מחצה לענין אם היה מקום מבורר אח"כ משרויה אף אם לא נתברר המקום אח"כ אסור. **והרשב"א** פליגי על ה**רא"ה** כשיודע מהיכן לקח ושוב התברר שיש טרפה באחד מהמקולין ולא ידוע היכן. אולם ה**פר"ח** (ס"יק יג) פליג על ה**ש"ך** דלעולם ה**רשב"א** ס"ל כה**ר"ן** הנ"ל דלמפרע לא אמרינן קבוע. וכן פסק שכל שנולד הספק אחר שפירש לא אמרינן כל קבוע. וכן **בפמ"ג** (שי"ד סס"יק יז) כת' דהמענין במשמרת הבית משמע דרשב"א אף אקבוע הניכר סובר כה**ר"ן** דמה שלקח קודם שרי. **והחכ"א** (ככל סג אות א) הביא פלוגתת ה**ש"ך** וה**פר"ח**. ועיי"ש (אות ג) שצירף דעת ה**ר"ן** לקולא. ומ"מ גם ל**ר"ן** **והרשב"א** כ"ז כשאף א' לא ידע מזה, אבל אם אחרים ידעו אף לכו"ע אסור. וכן מבואר **בפ"ח** (שם).

מסלול קנא דרינא

א. איסור ערלה נוהג אף בזה"ז בין בפירות האילן שבאר"י בין של חו"ל, אלא שבאר"י ספקו אסור ו בחו"ל ספקו מותר. ב' פירות המצויים בשוק וכדו', אע"פ שיתכן שיש בניהם פירות שהם ערלה, מ"מ אמרינן כל דפריש מרובא פריש. ואפילו במקום שהספקים אינם שתוי"מ ועלולים למכור גם פירות ערלה, מ"מ אף כשקונה מהחנות אמרינן כל דפריש מרובה פריש, אחי"כ ניתן לברר בקל מהיכן הפירות. ג' פרי שמיעוט המצוי שבו הוא ערלה, יש להחמיר שאסור לאכלו אחי"כ מנרן אם הוא מהרוב. ד' פרי שנמצא ביד עכו"ם, קטן (שאינו חרף) או ישראל מומר, הולכים אחר הרוב, ואינו מחויב במנא לשאול מנרן הפירות, אבל אם ראה אותם פורשים ממקום הקבוע (שדה שיש בו בודא עצי ערלה) אם אינם יודעים מאיזה עצים קטפו הוי לך קבוע וכמחצה על מחצה דמי. ואם יש מאתיים נטיעות נגד הנטיעות של ערלה הערלה בטילה. ה' הקוטף בעצמו פירות, אם הוא נמצא במקום שאין ידוע שיש שם עצי ערלה צריך לחשוש דאזלינן בתר רובא, אבל במקום שודאי יש שם עצי ערלה חשיב קבוע ובאר"י אסור, ו בחו"ל מותר. ו' קטף פירות מפרדס ונודע לאחר מכן שיש שם עצי ערלה באותו פרדס, ואינו זוכר מאיזה עץ קטף, י"א דלא חשיב קבוע. ויש מחמירים. ואם היה ידוע לבעל הפרדס או לאחרים שיש שם עצי ערלה, חשיב קבוע לכל הדעות, ומ"מ אם יש מאתיים נטיעות נגד הנטיעות של ערלה הערלה בטילה.

וכן לא חילק בין דמאי לטבל ודאי, והיינו נמי דמסתימות הגמי' אין נראה דקאי דוקא בדמאי, ועד דאזיל לשטתיה דס"ל דאפי' טבל ודאי פטור מתוי"מ בחו"ל וכמי"ש שם בהל' א' ובהל' ו' דאינן נוהגות מן התורה אלא בא"י, ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שענר מפני שהיא סמוכה לא"י. וחכמים הראשונים תקנו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות א"י. ושאר ארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן. ועינ'ו בפ"י ה**ר"ש סיריליאו** סוף פ"ט דשביעית דכתב דבית שאן פלך גדולה היא ועש כפרים הרבה סמוכים לה, דגרסי' במסכת דמאי פ"ב עד היכן כלמור תחום בית שאן דשרי, עד היכן מתפשט החיתר, וקאמר פרשתא ודציפתא ונפשא דפנוטיא עד כפר קרניס וכפר קרניס כבית שאן.

מיהו אין אנו יודעים בזה"ז אותן המקומות היכן. ועינ'ו **בחזו"א** בשביעית (סי' ג' ס"יק י"ט) דכתב דנראה שלא הניחו עולי בבל הכרכים שהניחו, אלא הכרכים ותחומן ולא יותר, שבקושי הניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, ולא נהגו זוה מידת פורנות, והילכך אין לנו אלא מה שאמרו בגמ' בית שאן, אבל לא שדות סביבותיה חוץ לתחומה, וכי"ש רחוקות י"ב ק"מ לכל רוח יהיה השטח כ"ד ק"מ על כ"ד ק"מ הפטור, ובשטח זה היו הרבה עירות ותפסת מרובה לן תפסת, ואין לנו אלא בית שאן ותחומה, ואף שקורין בקעת בית שאן אין לנו עדות על פטורה, וגם עיקר בית שאן א"א לסמוך על השם כי בהמשך הזמן נהרסו וחזרו ונתיישבו ופעמים נתקו ממקומן הראשון ופעמים נשתנו השמות.

ובסוף ס"יק י"ח כתב דעדיין אין אנו בטוחים אם אפשר לסמוך על מפת הארץ שלא דקדקו בדברי חז"ל, ושמות הערים ומקומותיהן נשתנו ויש שנמחקו ואבד זכרם ובנו על אומדנות.

ועינ'ו עוד **בכפתור ופרח** (פ"ה) דכתב דבית שאן דגן תירוש ויצהר דרבנן ובברכה (והיינו כפי' הרש"י והראב"ד הנ"ל), ופירות האילן וירק פטור מכלום, ואפ"ה אנו נוהגים בו בחסד עליון בפירות אילן וירק כמו שהיו נוהגים שם קודם שרבי התירו.

העולה לדינא - אע"פ שדעת הרמב"ם שהגדל בבית שאן פטור מתרומות ומעשרות, אפי' בטבל ודאי. מ"מ הגדל בבית שאן בזה"ז צריך להפריש ממנו תרומות ומעשרות, מפני שאין אנו בקיאים באותן המקומות שהיו בזמן חז"ל, ושמה אינו מתחום בית שאן שהיה בזמן חז"ל. אולם מספק לא יברך על ההפרשה. וכן לא יפריש מפרי הגדל בבית שאן על פרי הגדל במקום אחר, דשמה מפריש הוא מן הפטור על החיוב.

כתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענינים שונים בעבודת השם

פעמים רבות מתבייש הנצרך לקבל את החסד וצריכים להתחכם לעשותו באופן שיהא נוח לקבל את הדבר. עדין הנפש הנצרך לקבל כסף מתבייש לקבל מתנה, ועל זה אמרו "אם לא ירצה במתנה, תן לו בהלואה" ויש שגם הלואה אינו חפץ לקבל וצריכים להתחכם עוד יותר כדי להמציא את הדרוש לו.

מעשה שהיה בבעל חסד שראה את חברו בצרה, אבל הוא ידע בבירור שהוא לא יקבל ממנו אותה מתנה מרובה שהוא זקוק לה. מה עשה? עשה עצמו מהורחר ומודאג מאוד, עד שחברו זה הרגיש בדבר, ושאלו על מה הוא מודאג כ"כ, והיה צריך להפציר בו מאוד עד שהסכים לספר לו את סיפורו, ואז יגילה לו שבעיר מולדתו היה חי זקן אחד גלמוד שהוא היה רגיל לבקר, כעת נח נפשו של אותו זקן והשאייר צוואה ובה עשה אותו אפוטרופוס על סכום כסף הגון. והנה הוא נבוכ מאוד מה לעשות בכסף הזה, למי לחלקו, כי הוא אינו רגיל בכסו אלו. לשמע הסיפור זה חייד החבר ואמר: אם זוהי כל הדאגה שלך, הרניי מוכן לקחת כסף הזה, כי בדיוק אני זקוק לכסף זה! מיד שלף בעל החסד מכיסו צרור כסף והושיט לו, והודה לו מאוד שהוציא אותו ממבוכתו, והלה קיבלו בשמחה והבין שהטיב ממש עם הנותן... (עלי שור ח"ב עמ' קצח)

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה"

לשמיעת השיעורים בטל. 073-871-8708

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

© **שמעתא עמיקתא – לרפו"ש של חנה בת צירל תחי' בתושח"י** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503